

Specifické vývojové poruchy učení, chování a řeči

Mohou být způsobeny genetickým dědictvím, úrazem, nejčastěji však lehkou mozkovou dysfunkcí (dřívější název lehká dětská encefalopatie) – což je drobné poškození tkáně mozku ve fázi vývoje a zrání, které způsobilo malé odchylky od správné funkce mozku, přičemž ale není ovlivněna celková schopnost organismu, inteligence, ale jen specifické schopnosti v oblasti motoriky, vnímání, myšlení a jednání. Poškození mohlo vzniknout mnoha způsoby – infekcí během těhotenství matky, těžkým nebo předčasným porodem, těžkým onemocněním novorozence nebo úrazem hlavy.

Možné příznaky, projevy, charakteristika

Jde o výrazný nepoměr mezi sníženou školní výkonností a dobrou úrovní rozumových složek osobnosti – oslabení různých specifických schopností. Děti nemohou dohnat doma to, co ve škole zameškaly. Poruchy pozornosti, rychlá unavitelnost pozornosti, afektivní labilita, ukvapené jednání, překotnost reakcí. Děti s průměrnou i nadprůměrnou úrovní nadání a schopností mají špatný prospěch z jednoho nebo více předmětů, kde se hodnocení vymyká z celkové klasifikace.

Obtíže při vytváření základních pracovních návyků. Děti se nedovedou soustředit, každý podnět odvádí jejich pozornost, rychle narůstá únava pozornosti, kolísá duševní výkonnost. Chybí vytrvalost, schopnost cílevědomé soustředěné činnosti, nelze klást dlouhodobé cíle. Nedodrží pravidla chování, nedovedou spolupracovat, podřídit se autoritě. Poznání vlastní neschopnosti a neúspěšnosti vytváří u dětí složité konfliktní situace, které řeší agresivitou, únikem do nemoci, záškoláctvím, denním sněním, odmítáním samostatnosti a záměrným snižováním se na úroveň menších dětí.

Vhodné způsoby práce

Uvědomit si, že jde o zdravotně postižené dítě a že je mimo rámec jeho schopností, aby se chovalo bez pomoci jiným způsobem.

Nedávat postiženému dítěti najevo jeho nedostatek, dát mu vyniknout v těch oblastech, kde se porucha neprojevuje. Diagnostikovat poruchu – odborníky v poradnách. Seznámit s postižením všechny vyučující žáka, se zásadami odlišného hodnocení a klasifikace. Nevytvářet situace, kde bude žák stále selhávat. Výkony hodnotit s ohledem na možnosti dítěte, ne na běžnou normu. Nešetřit pochvalou, dítě musí zažívat úspěchy. Učit způsobem „málo a často“, dlouhodobá zátěž je nevhodná. Vyvarovat se negativních projevů vůči dítěti, netrestat za projevy choroby, neobviňovat z lenosti, nespěchat, nevyvíjet nepřiměřený nátlak.

Typy

Poruchy učení

- a) Dyslexie (porucha čtení)
- b) Dysgrafie (porucha psaní)
- c) Dysortografie (porucha pravopisu)
- d) Dyskalkulie (porucha matematických schopností)
- e) Dyspinxie (porucha kreslení)
- f) Dyspraxie (porucha motoriky)
- g) Dysmúzie (porucha hudebních schopností)

Poruchy

- a) Dysfázie (vývojová nemluvnost)
- b) Dyslalie (porucha výslovnosti, patlavost)
- c) Dysartrie (porucha výslovnosti)
- d) Koktavost
- e) Neurotický mutismus

Poruchy chování

- a) Hyperaktivita (nadměrná aktivita, instabilita)
- b) Hypoaktivita (snížená, utlumená aktivita)

Nejčastější poruchy

Dyslexie – porucha učení

Je to neschopnost číst, porozumět a interpretovat psané slovo. Je to nejčastěji se vyskytující dysfunkce a také nejzávažnější. Bývá spojena s dalšími poruchami tak úzce, že se hovoří často o jediné poruše. Ve svých důsledcích postihuje celou osobnost. Neschopnost naučit se číst, osvojit si poznatky může být příčinou neprospěchu ve všech předmětech, hlavně ve vyšších ročnících.

Žák nechápe smysl přečteného slova, čte nepřesně, hádá z částí slov, domýšlí z kontextu. Nepoznává všechna písmena, vynechává je nebo přidává, je nejistý, zaměňuje písmena zrcadlově souměrná nebo podobná, zvukově nebo funkčně podobná, pořadí písmen, slabik. Někdy čte slova správně, ale nechápe jejich obsah nebo je čte nesprávně a nepřijde na to, i když přečtená věta nedává smysl. Narušená schopnost orientace. Není schopen dát do vztahu napsané a vyslovené slovo. Obtížně rozlišuje sluchem i výslovností tvrdé a měkké slabiky. Hádá slova podle smyslu textu. Při čtení přeskakuje text, vrací se, čte dvakrát – jednou pro sebe, jednou nahlas, protahuje konce slov, dělá velké odmlky mezi slovy. Při čtení dává najevo námahu, napětí, nejistotu, vzrušení.

Dysgrafie – porucha psaní

Porucha psaní písmen, slov a vět. Chyby, které žák dělá při psaní jsou analogické těm, které dělá dyslektik při čtení: píše jiná písmena, chybuje v orientaci „ vpravo – vlevo „ píše zrcadlově převrácená písmena nebo zrcadlově uspořádá pořadí písmen, vynechává písmena. i slabiky, interpunkci. Písmena deformuje, neumí napodobit jejich tvary, nepamatuje si je. Psaní je výjimečně pomalé, dítě velmi unavuje. Při psaní je patrné napětí, držení psacích potřeb je křečovitě, toporné. Dítě není schopno udržet rovný řádek. Písmo má někdy zcela zvláštní charakter – ne proto, že by trpělo poruchou motoriky, ale proto, že si neví s tvary písmen rady.

Dysortografie – porucha pravopisu

Je narušená schopnost osvojit si a uplatňovat pravopisná pravidla při psaní. Bývá tak úzce spojená s dyslexií, že někdy není mezi těmito poruchami rozlišováno. Dítě zaměňuje

písmena, která jsou sice artikulačně a zvukově vzdálená, ale jsou si podobná opticky. Tato záměna se ale projevuje jen u diktátů, opisování textu je bez problémů. Příčinou je nedokonalé zrakové rozlišení tvarů, kterého se žák dopouští při čtení. Porucha má spojitost s nedostatky ve sluchovém vnímání, žák píše tak jak slyší, takže může zaměňovat podobně znějící písmena. Základní obtíž je v nedokonalé analýze slov. Dítě komolí souhlásky a řadu hlásek úplně vynechává, jako by je neslyšelo. Při poslechu se řídí jen hláskami nejvýraznějšími. Ve své řeči řadu hlásek vyslovuje neutrálně, neurčitě a stejně tak je pak píše. U dětí hyperaktivních je psaní velmi rychlé, dítě je s napsáním hotovo dřív, než si cokoli stačí rozmyslet. Naopak děti s utlumenou aktivitou jsou velmi pomalé jak při vlastním psaní, tak při hledání správných tvarů písmen v paměti.

Grafická stránka procesu psaní zabírá tolik pozornosti dítěte, že je opomíjena kontrola obsahu psaného textu. Problémy činí vybavit si podobu písmen, takže se zvětšuje zaostávání v rychlosti psaní. Důsledkem je vypouštění hlásek i slabik – aby stačil text napsat.

Dyskalkulie- porucha matematických schopností

Je to podoba dyslexie v oblasti matematiky. Dítě se nemůže naučit počítat, i když po intelektové stránce učivu stačí.

Může postihovat všechny nebo jen některé matematické funkce. Nejčastěji dítě není schopno pochopit symbolickou povahu čísla, lpí nepřiměřeně na názorných představách. Neumí slovně označit ukázaný počet předmětů nebo na prstech ukázat slovně udaný počet, zapsat jej číslicí nebo opačně – přečíst číslicí zapsaný počet. Problémy činí odhadování počtu, porovnávání skupin předmětů – určovat, čeho je víc.

Neumí odříkat řadu číslic. Někdy je narušená schopnost psát matematické symboly, čte 12 jako 21 velká čísla 12345 jako 123 a 45. Může být narušena schopnost provádět matematické operace – přetrvává počítání na prstech, místo násobení 3 krát 5 sečítá 5+5+5. Často vynechává nuly, deformuje při psaní číslice.